

PL
1731

VERZAMELING = VAN
·INDONESISCHE = EN·
CHINEESCHE·KUNST

TE

LEEUWARDEN

PRINCESSEHOF

H.F.E.V.

GIDS

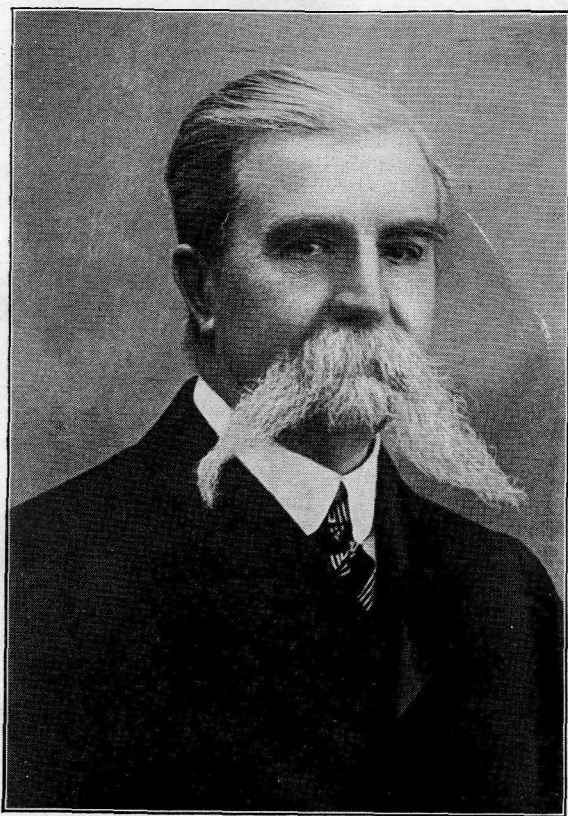

GIDS VOOR DE CHINEESCHE
EN JAPANSCHER CERAMIEK
IN HET PRINCESSEHOF TE
LEEUWARDEN

— 1929 —

REINIER D. VERBEEK,

1841—1926,

Mijn-ingenieur in Nederlandsch-Indië,
verzamelde een zeer belangrijk deel
— van de hierna te omschrijven —
Chineesche en Japansche Ceramiek.

DE VERBEEK-ZAAL

IN HET PRINCESSEHOF TE LEEUWARDEN.

De schenking van de zeer belangrijke verzameling Chineesche en Japansche ceramiek door wijlen den heer REINIER D. VERBEEK bijeengebracht, is de aanleiding geweest tot een uitbreiding van het Prinsessehof en de stichting van een nieuwe aan deze Oostersche ceramiek gewijde zaal „de VERBEEK-ZAAL”.

Het kwam mij practisch voor reeds dadelijk bij de opening van deze zaal een korte gids beschikbaar te stellen, die deze nieuwe verzameling, in verband met de van 1917 af reeds in het Prinsessehof aanwezige ceramiek-collectie en met de van verschillende zijden daarbij verkregen aanwinsten, beschreef.

Waar het de bedoeling is de verzameling te completeeren, draagt deze korte gids, evenals een gedeelte van de opstelling zelf, een min of meer voorloopig karakter en hoop ik later in de gelegenheid te zijn gapingen en tekortkomingen aan te vullen en te verbeteren.

Het Chineesch en Japansch porcelein en aardewerk opgesteld in het Prinsessehof bestaat thans uit hetgeen door mijne vrienden, wijlen de heer Reinier D. Verbeek en de heer A. Tj. van der Meulen, en door mij zelf is bijeengebracht. De beide eersten verzamelden veel in Nederlandsch-Indië, terwijl ik zelf het meeste verwierf uit oud Friesch familiebezit.

Alle drie hebben wij buitendien hier en daar op reis stukken verzameld, die ons een verrijking der collectie toeschenen. De heer van der Meulen kon aldus eenige naar Caïro en Constantinopel verzeilde stukken oppikken. Interessante stukken werden toegevoegd door een keuze-legaat van mevrouw van der Meulen—Taconis, schenking van den heer

W. W. Buma te Parijs, bruikleen van den heer F. Boden-heim te Amsterdam en ruil-bruikleen met het Museum te Groningen.

Ik noem deze herkomst even omdat het karakter van iedere verzameling bepaald wordt door de wijze waarop en de plaatsen waar ze werd bijeengebracht.

De verzameling in het Prinsessehof draagt dan ook zeker een eigen cachet. Naast algemeen bekende typen zal men er bijzondere voorwerpen en groepen aantreffen. Vooral omdat bij de verschillende verzamelaars, die nu reeds meer dan een halve eeuw aan het bijeenbrengen van deze collectie gewerkt hebben, het streven heeft voorgezeten te zoeken naar van de algemeen bekende, afwijkende typen, zooveel mogelijk ook uit de oudere dynastiën.

In de Verbeek-zaal is met uitzondering van enkele stukken in de Celadon-vitrine, die uit de Sung- of Yüan-tijd kunnen stammen geen ceramiek opgesteld, dat van vóór de Ming dynastie, vóór 1368 kan zijn.

* Het oudste aardewerk uit de collectie vindt men opgesteld in de Chineesche kamer en in de Hindoe-zaal, beide op de eerste verdieping.

De vaas in het midden voor de schoorsteen in eerstgenoemde kamer is van een welbekend type toegeschreven aan de Han-dynastie (206 vóór tot 220 na Chr.) De fraai en relief bewerkte band is versierd met jachtvoorstellingen en vertoont reeds een Westersche invloed.

Ook uit de daarop volgende regeeringen, speciaal uit de Tang-dynastie (618-906 na Chr.), zijn enkele stukken aanwezig.

Het merkwaardigste hiervan is, dat enkele dezer laatste stukken door den heer van der Meulen reeds in het laatst van de vorige en in de eerste jaren van onze eeuw

---

* De inspringende tekst heeft betrekking op wat buiten de Verbeekzaal is opgesteld. Ze wordt door sterretjes aangeduid.

* op Java zijn verzameld, in een tijd dus toen deze ceramiek nog geheel onbekend was. . Door den aanleg van spoorwegen en de daarmee gepaard gaande verwoesting en opgraving van oude begraafplaatsen in onze eeuw is deze graf-ceramiek eerst voor den dag gekomen.

Wij staan hier dus voor eerbiedwaardige bewijzen van Chineesche ceramiek-import op Java van meer dan duizend jaar geleden. Buitengewoon belangrijk is de zich in zijn oudste voorbeelden uit technisch oogpunt bij deze oudere ceramiek aansluitende en door den heer van der Meulen eveneens speciaal in Indonesie verzamelde groep van z.g.n. Martavanen, voorraadspotten voor water, olie en wijn, die op de inlandsche scheepjes meegevoerd over alle landen, waar de Islam zich heeft uitgebreid, verspreid zijn.

De vroeg 17e eeuwse Oud-Hollandsche reisbeschrijvingen maken er herhaaldelijk melding van, doch het staat wel vast, dat ze toen reeds vele eeuwen in gebruik waren; aan den anderen kant zijn ze ook zeker nog wel lang na dien in gebruik gebleven. Omtrent de herkomst is nog weinig positief bekend, doch wordt t.g.w. wel algemeen aangenomen, dat ze speciaal in de Zuid-Chineesche kust-provincie Kwangtung, wellicht ook in het aangrenzende Fukien of Chekiang, gemaakt werden, al is een andere herkomst (als de omgeving van de haven Martaban in Siam) voor eenige grove typen dezer groep althans niet uitgesloten.

Ze hebben meest een wijdbuikig model met korte gedrongen hals en slanker smal uitlopende voet. Hierdoor zijn ze uitermate geschikt om in schepen met beperkte laadruimte te worden gestuwd, terwijl de kleine lus-oortjes rondom de smalle monding konden dienen om ze met touwen vast te sjoeren,

Met hun meest donkere, bruine, gele, groene soms ook helderder glazuren en ingekraste of en relief bewerkte

* teekeningen doen ze dikwijls aan als echte brons-imitaties.

De glazuur, soms in verschillende tinten over elkaar aangebracht, versiert deze potten met aflopende strepen en druppelen, terwijl de voet dikwijls ongeglazuurd is gebleven.

In de Indonesische zaal staat er een van een Meter hoogte en dito middellijn. In het Guildhall-museum bevindt zich een geheel soortgelijk exemplaar, dat jaren geleden eenige meters diep in den bodem te Londen is gevonden. Een derde met deze beide geheel overeenkomend exemplaar werd in Egypte gevonden en heeft thans een plaats gekregen in het Kaiser Friedrich-Museum te Berlijn.

Dat dit buitengewoon hard gebakken aardewerk, dat om zijn klankrijkheid wel porcelein-achtig kon zijn, doch wat de structuur der scherf betreft het meest aan hard steengoed doet denken, nog vrij onbekend is, blijkt wel uit het feit, dat er in het Londensche Museum een Spaansche, in het Berlijnsche Museum een Egyptische herkomst aan wordt toegeschreven. Beide zeer zeker

* geheel ten onrechte.

In de Verbeek-zaal staat een licht celadon-kleurig met donkerder vlekken en strepen versierd prachtstuk van deze groep, dat naar Egypte afgedwaald te Caïro voor de collectie in het Prinsessehof kon worden verworven.

DE CELADON-VITRINE.

Aan den Oostwand staat in deze zaal links van de Nederlandsche renaissance kast, die vroeger een visscherswoning op het eiland Marken sierde, een vitrine hoofdzakelijk gevuld met zacht groene z.g.n. celadonkleurige schotels, kommen en vazen. Voorwerpen van verschillenden ouderdom staan hier opgesteld. Verscheidene ervan dateeren zeker uit de Ming-dynastie (1368—1644), enkele zijn waarschijnlijk nog ouder. Ze werden gemaakt eerst in Lungchüan later ook in Chü-chou, fabrieksplaatser niet ver gelegen van de Zuid-

Chineesche havens in de omgeving van Amoy, van welke havenplaatsen van oudsher de meest intensieve handel op Indonesie gedreven werd.

Reeds van oudsher werd dit celadon uit China uitgevoerd en waar dan ook bij de oude Arabische aardrijkskundigen en reisbeschrijvers van porcelein sprake is — en dit is reeds van het einde der negende eeuw af — wordt zeker hoofdzakelijk dit uit Lungchcuan afkomstige porcelein bedoeld. Ook de oudste stukken Chineesch porcelein, waarvan bekend is, dat ze in het begin van of vóór de 15e eeuw in Europa zijn ingevoerd, behooren tot deze soort.

Dit celadon werd nagebootst in het groote porcelein-centrum Kingtehchen wellicht reeds vóór, doch speciaal in de 18e eeuw alsook in Japan en in Coréa. Het ornament — meestal bestaande in een eenvoudige ingegrifte lijntekening — vervult een ondergeschikte rol zoodat men bij toeschrijvingen zich hoofdzakelijk moet laten leiden door technische eigenschappen. Deze toeschrijvingen hebben dan ook veelal een zeer subjectieve waarde, iets wat in de meeste gevallen leidt tot een zoo vroeg mogelijke dateering.

De verschillende schakeeringen der celadon-kleur, die soms een blauwachtige weerschijn, in andere stukken een bruinige tint heeft, wijzen natuurlijk ook op verschillen in tijd en herkomst,

Ook hierbij bevinden zich enkele voorwerpen uit Egypte verkregen, als de groote schotel midden boven de vitrine en de met een visch versierde scherf, gevonden in de rondom Caïro gelegen scherven-heuvels van de in 1252 verwoeste oude Egyptische stad „Fostât”. Het is zeker niet al te gewaagd aan een dergelijk specimen een Sung- of Yüan datum, speciaal 13e of 14e eeuw, toe te schrijven.

Deze scherf doet wel zeer duidelijk uitkomen, dat het celadon-porcelein als een nabootsing van jaspis bedoeld is.

* Ook in de oorspronkelijke verzameling waren reeds verscheidene in Indië verworven celadon-schotels aan-

- * wezig, welke in de Chineesche-zaal en in de Hindoe-zaal te vinden zijn. Een dezer is versierd met twee visschen en relief, een meermalen op dit porcelein voorkomend
- * ornament.

Tusschen het celadon in deze kast staan een drietal kommetjes met bruin donker gevlekt glazuur, dat wel bij hazenvel wordt vergeleken en dat gewoonlijk met den Japanschen naam „temmoku” wordt aangeduid.

In China wordt het, naar het district Kienning in het Noorden van Fukien, waarvan het herkomstig is genoemd „Chien Yao” d.w.z. aardewerk afkomstig uit Kienning. Het is steengoed en werd reeds van Sungtijden af gemaakt. In China en Japan was het van ouds bij theedrinkers in aanzien omdat de thee in deze kommen gemakkelijk zijn warmte behield.

Op de bovenste plank in deze kast zijn enkele met monochrome en gevlekte glazuren versierde stukken geplaatst, die meer wijzen op een gaping in de verzameling dan dat ze als een vertegenwoordiging van deze groepen kunnen gelden.

Het, van ouds bij Chineesche verzamelaars geliefde doch eerst in deze eeuw buiten China bekend geworden, in verschillende over China verspreide fabrieksplaatsen, speciaal in den Sung-tijd (960—1279) vervaardigde, meest met monochrome glazuren versierde steengoed en porcelein (het Ju-Kuan-Ting- en Chun-Yao) is in de verzameling slechts met een onbeteekenend stuk of latere nabootsing vertegenwoordigd. Zou dit laatste echter ook niet het geval zijn met menig ander exemplaar, dat in den handel voor een vertegenwoordiger van een van bovenbedoelde uiterst zeldzame groepen wordt aangeboden !

- * Van het, zoowel in den Sung- en Yüan-tijd als in den Ming-tijd gemaakte, Tzechow-aardewerk staat een voorbeeld voor den schoorsteen in de Chineesche kamer. Het is geelachtig van kleur met bruine teekening in Ming-
* stijl versierd en dateert dus vrij zeker uit deze periode.
- Boven de vitrine staan een viertal borden met monochrome

glazuur, blauw en grijs- en geelwit, waarbij ook behoort het prachtige licht-muiskleurige bord boven de rechter vitrine aan denzelfden wand. In alle vijf is een vluchtige teekening van een uit het water opspringende karper ingegrift.

Wat traditie betreft zijn deze schotels zeker verwant aan voormelde monochrome glazuren. Uit een technisch oogpunt behooren ze bij de groote groep blauwe schotels op de stellingen langs den Noordwand. Op grond van die verwantschap zouden ze dus uit Zuid-Chineesche fabrieken herkomstig zijn en uit de Ming-periode, waarschijnlijk uit de 16e of 17e eeuw dateeren. Ze moeten dan ook tot de na te noemen „grove porceleynen” gerekend worden.

DE MING-VITRINE.

Aan denzelfden wand staat rechts van de kast een vitrine, die met alle recht de Ming-vitrine genoemd mag worden. Alle hier opgestelde voorwerpen dateeren uit deze dynastie (1368—1644). Zooveel mogelijk is daarbij getracht gedateerde stukken en specifieke Ming-technieken en -versieringen op te stellen.

* Van deze vitrine uitgaande kan men de verschillende in het museum verspreid staande groepen porcelein uit dezen tijd beschouwen. Hierbij dient men er zich rekenschap van te geven, dat met de Chineesche Ming-keizers, die de Mongoolsche Yüan-dynastie verdreven hadden de overheersching van de porcelein-fabriekstad Kingtehchen begint, zoodat practisch gerekend wordt, dat sedert 1368 alle „fijne porceleinen” aldaar gemaakt zijn.

Op dezen regel wordt slechts één uitzondering aangenomen en wel het te Tehwa in de provincie Fukien gemaakte witte porcelein, dat gewoonlijk wordt aangeduid als „blanc de Chine”. Hiernevens moeten wij echter rekening houden met het feit, dat er in de kust-provinciën van China van ouds vele ceramiek-bedrijven bestonden en bleven bestaan, die naast de fabrieken van

* Kingtehchen en Tehwa hunne producten de wereld inzonden.

Algemeen bekend is het roode, bruine en gele aardewerk, dat te Ihing (ook Yihsing) in de provincie Kiangsu werd gemaakt en dat het meest bekend is onder den door de Portugeezen er aan gegeven naam van „boccaro”-aardewerk.

De verzameling is in het bezit van een interessante groep van dit bij onze voorouders in de 17e en 18e eeuw zeer geliefde roode aardewerk.

De overige moeilijk in te deelen groepen ceramiek, meest steengoed en andere hard gebakken variëteiten van aardewerk worden in de handboeken en de musea-gidsen aangeduid onder diverse benamingen als: Kwangtung-steengoed, gemengd (miscellaneous)aardewerk, en dergelijke. Ook van deze groepen bezit de collectie vele buitengewoon interessante stukken meest grootere en kleinere voorraadspotten, die ik hiervoor onder den verzamelnaam „Martavanen” kortelijk heb aangeduid en die in de litteratuur algemeene bekendheid genieten omdat een in het Field Museum te Chicago aanwezige en op de Philippijnen bijeengebrachte verzameling hiervan in de publicaties van bedoeld museum is beschreven.

Hieronder vallen echter nog niet wat ik in navolging van „de Dagregisters van het Kasteel Batavia” van 1624 tot 1681 en andere Oud-Hollandsche reisbeschrijvingen uit dien tijd zou willen aanduiden als „de grove porceleinen”.

Van deze groote en interessante groep is in de handboeken en museum-gidsen nog maar een enkel eenvoudig type afgebeeld. Doordat er blijkbaar weinig materiaal van bekend was is het belang er tot nog toe niet van ingezien en is ze weinig bestudeerd. Bij de beschrijving van de rijke en uitgezochte collectie, die hiervan op een drietal stellingen in de Verbeek-zaal is opgesteld, kan ik

* hierop nader terugkomen.

In de Ming-vitrine zou ik de aandacht willen vestigen op de volgende stukken :

de porceleinen tegel met gele draken op groen fond, waarvan het waarschijnlijk is, dat ze afkomstig is van de vroegere porceleinen toren te Nanking en die wordt toegeschreven aan den tijd van den tweeden keizer uit de Ming-dynastie Yung-Lo (1403—1424); het viermerk van dezen keizer komt ook voor op de beide blauwe kommen boven links, waarop een illustratie van een Chineesche novelle bekend als de: „Fahrt nach der roten Wand”. Deze grove kommen met typisch archaïsch bewerkte voet zijn echter waarschijnlijk nabootsingen uit de 17e of 18e eeuw;

de ronde pot links met zacht grijsblauwe jachtvoorstelling draagt het zesmerk van Hsüan-Tê (1426-1435);

de in het midden geplaatste vaas met eigenaardige uitsteeksels en Arabische opschriften kan met groote waarschijnlijkheid worden toegeschreven aan Chêng Tê (1506—1521).

Uit een technisch oogpunt typisch voor de Ming-periode zijn in deze kast nog :

de vaas en het bakje met witte slib-versiering op bruin fond (z.g.n. *pâte sur pâte*-techniek);

de zittende hond geheel met in verdiepte vakken (*cloissons*) verdeeld donkerblauw en licht blauwgroen (*turquois*) email overdekt en de groote kom onderin rechts met een tekening van bloemslingers (*allaporcellana*), die donkerbruin door het glazuur heenschijnt en die verkregen is uit koper-oxyde.

De drie zacht grijsblauwe vazen van verschillend model op de onderste plank of bodem van de vitrine dateeren vrij zeker alle nog uit het begin of midden der Ming-dynastie.

Het slanke vaasje met wijde halsopening is zeer na verwant aan soortgelijke vaasjes in het Britsch- en South-Kensington Museum aan welke een buitengewoon hooge, zelfs vóór-Ming datum wordt toegeschreven.

De typisch Chineesche hoogschouderige vaas (*mei p'ing*) met de voor de Ming-dynastie zoo typeerende styleering van

de wolken behoort tot een groep, die gewoonlijk eind 15e begin 16e eeuw wordt gedateerd.

In de porcelein-zaal beneden staan een paar groote wijde blauwe potten veelal aangeduid als vischkommen, die in versiering en techniek identiek zijn. Ook de beide groote schotels, ieder met een middellijn van ruim 50 centimeter, geheel onder op de linksche stelling aan den Noordwand zijn hiermee verwant.

De blauwe schenkan van Perzisch model ter rechterzijde stamt reeds uit het midden van de 16e eeuw, uit den tijd dus toen Chia Ching over China regeerde (1522—1566). In teekening en techniek verwant met het porcelein uit deze dynastie zijn eenige der schotels in de bovenste rij op de rechter stelling aan den Noord-wand.

Ook het kommetje met een blauwe teekening van binnen doch buiten met ijzerrood versierd wordt gewoonlijk aan de Chia Ching periode toegeschreven.

De meeste overige voorwerpen in de Ming-vitrine stammen uit de laatste regeeringen, speciaal uit die van den laatsten keizer van beteekenis, Wan-Li (1573—1619).

Een drietal voorwerpen te weten: de schotel met geel fond en paarsche draken, die met een drakenmotief in de bekende vijf kleuren en de zeskante blauwe pot met kraanvogels en arabesken dragen het zesmerk van dezen laatsten keizer. De beide fijn gepenseelde blauwe bordjes onderin hebben het bekende laat-Ming-merk „de Ooievaar”. Beide behooren volgens de teekening geheel tot de hierna te noemen kraakporceleingroep, doch beide zijn oneindig veel zorgvuldiger en fijner afgewerkt, dan de groote massa van de groep waartoe ze behooren en die hierna nader wordt beschreven.

De groote schotel in het midden bovenop de vitrine, van niet minder dan 55 centimeter middellijn met helder blauwe teekening zou ik om kleur, teekening en eenige technische eigenschappen aan de eerste helft of het midden van de 16e eeuw willen toeschrijven. Ze is in Egypte verworven en was

volgens traditie uit Medina (de haven van Mekka) afkomstig. Tusschen zuiver Chineesch ornament bevinden zich in den rand een paar cirkeltjes met schijnbaar Arabische letterteekens en een paar met een nabootsing van het wapen van Portugal.

Welk een sprekende getuige van deze beide in de 16e eeuw om de hegemonie in de Chineesche en Indische zeeën strijdende handelsmachten, deze in Medina gevonden en via Caïro naar het Prinsessehof gekomen Chineesche schotel met zijn Arabisch-Portugeesche ornament-invloeden.

* Bijna een halve eeuw vóór de val der Ming-dynastie moesten de handelsmachten in het Oosten met een nieuwen mededinger, die hun al in het begin van de 17e eeuw zou overvleugelen, rekening houden. De koop- en kaapvaarders van de jonge Republiek der Zeven Vereenigde provinciën, die reeds aan het eind van de 16e eeuw begonnen met uit de Portugeesche schepen — de Caraques, in het Hollandsch verbasterd tot kraken — het blauwe Chineesche porcelein te lichten, wisten den handel in het Oosten al in de eerste helft der 17e eeuw voor zich zelf te monopoliseeren.

Geen wonder dan ook dat dit „kraakporcelein” uit den Wan-Li-tijd en het daarmee verwante uit den overgangstijd tusschen de Chineesche Ming- en de Mandchu Ch'ing-dynastie — dit is het midden der 17e eeuw — in elke in Nederland verzamelde porceleincollectie vertegenwoordigd is.

De witte glazenkast in de porceleinzaal op de eerste verdieping en de richel boven de kasten (de kraak) in de kamer van den conservator op de tweede verdieping zijn met een belangrijke collectie van dit speciaal in Friesland in het algemeen en in het oude Hindelopen in het bijzonder geliefde porcelein-type versierd. Het is het blauwe porcelein bij uitnemendheid, dat door de vele stillevenschilders uit de eerste helft der 17e eeuw tusschen allerlei andere kostbare kleinodiën op hunne schilderijen werd

* afgebeeld.

Als wij tot de Verbeek-zaal terugkeeren zien wij tegen den Noordwand een Oud Hollandsch kastje, dat vóór het een vaste plaats in het Prinsessehof kreeg het sieraad van een boerenwoning in Ureterp uitmaakte.

Ter weerszijden hiervan zijn twee stellingen geheel gevuld met een vijftigtal schalen en potten in verschillende tinten en schaduwen van onderglazuursch (cobalt) blauw.

Zooals hiervoor reeds is aangegeven stel ik voor aan deze groep haar Oud-Hollandsche benaming terug te geven, die der

GROVE-PORCELEINEN.

Reeds voordat de Hollanders in Indië verschenen, werd door de Portugeezen onderscheid gemaakt tusschen fijne en grove porceleinen. De eerste maal, dat ik dit in reisbeschrijvingen vond, was in een verhaal van 1578, in de eerste jaren dus dat Wan-Li op den troon was gekomen. Deze verdeeling was zeker door de Portugeezen van hunne voorgangers de Arabieren of direct van de Chineezzen zelf overgenomen, op gelijke wijze als ze ook door hunne opvolgers de Hollanders in de 17e eeuw zou worden nagevolgd.

Ik hoop elders nog wel eens te kunnen bewijzen, dat met het fijne porcelein speciaal dat van Kingtehchen werd bedoeld en dat de grove porceleinen naar alle waarschijnlijkheid gemaakt werden in fabrieksplaatsen niet ver gelegen van de uitvoerhavens in de Zuid-Chineesche provincie Fukien en de aangrenzende provinciën Kwangtung en Chekiang.

Een enkele maal trachtten de Hollandsche kooplui ook voor deze grove porceleinen een afzetgebied in Europa te vinden, doch dit mislukte ten eenenmale. Het grove porcelein was gemaakt voor en voldeed aan den smaak en de levensbehoefte van de wereld in het Oosten. Niet alleen naar den Indischen Archipel werd het verhandeld, het ging evengoed naar Voor-Indie, Perzie, Turkije en Egypte. Het wordt nog daar gevonden en in de verzameling zijn dan ook een blauwe pot en

schotel, identiek aan de overigen, doch die in Egypte gevonden zijn. Practisch gesproken ging deze export naar alle landen, waar de Islam verspreid was. Het was bestemd voor de verschillende rangen en standen der Oostersche maatschappij, het voldeed aan de eischen van menschen met een hooge beschaving en een buitengewoon hoogstaand gevoel voor zuiver ornament evengoed als van den eenvoudigen dessabewoner; het diende evenzeer voor sier- en rituëele doeleinden als voor dagelijksch gebruik.

Het spreekt dan ook van zelf, dat onder deze grove porceleinen zoowel prachtstukken van buitengewone qualiteit voorkomen alsdat er groote hoeveelheden onder zijn, die als massa-artikel gemaakt voor dagelijksch gebruik bestemd waren.

De verzameling Verbeek omvat een zeer groote hoeveelheid van deze „grove porceleijnen”, verscheidene malen zooveel als op de drie ruime stellingen in de Verbeek-zaal worden getoond. Het hier opgestelde vormt echter het fraaiste en om een of andere reden meest typische uit deze groote verzameling.

Het zijn meest groote holle schotels en dikbuikige potten met lus-oortjes. De technische kwaliteiten zijn: de scherf ervan is meest wel porcelein-achtig, doch vermengd met ijzerhoudende aarde en andere onzuiverheden; het glazuur is dik aangebracht en heeft het uiterlijk van gestold vet (congealed fat), het is dikwijls gecraqueleerd en heeft een groenig witte tint soms tot een lichte celadon-kleur overgaande, dikwijls liggen twee glazuurlagen over elkaar, waar glazuur is weggetrokken of weggeveegd bakt de scherf rood; de achterzijde der schotels is dikwijls niet vlak, doch bol zoodat ze blijkbaar gemaakt zijn om niet op een tafel maar op een zachten bodem gebruikt te worden; de achterzijde is grootendeels ongeglazuurd, doch bespat met glazuur druppelen, terwijl zand is aangebakken doordat ze daarop in den oven gerust hebben. De potten zijn altijd in twee gedeelten gevormd, die vóór het bakken met natte klei aan elkaar zijn verbonden.

Het ornament komt overeen met dat op ander 16e en 17e eeuwsch porcelein: de schotels met vakwerk randen en watervogels in een landschap hebben in de versiering verwantschap met het kraakporcelein; sommige randen van reigers tusschen waterplanten zijn geheel identiek met soortgelijke op fijnere schotels uit den Chia Ching tijd; de typische 15e en 16e eeuwsche versiering van nagebootste snoeren van edelgesteenten en kwasthangers komt ook hier voor; de bloemrank-versiering, die kort na het midden der zestiende eeuw op het Medici porcelein uit Florence en op de Italiaansche majolica en daardoor zelfs op onze Noord-Nederlandsche majolica voorkomt, door de Italianen zoo teekenend „Alla porcellana” versiering genoemd, is ook in deze groep niet zeldzaam. Het blauw komt in allerlei schakeeringen voor van helder krachtig lichtend tot zacht grijsachtig. De teekening is meest raak en geestig, doch vluchtig neergepenseeld, in de betere stukken echter vaak ook met zorg geteekend.

Door al deze technische of aan het ornament ontleende kenmerken hebben deze schotels en potten een sterk uitgesproken Ming-karakter.

Diverse groepen kunnen gemakkelijk worden onderscheiden, misschien kwamen deze uit verschillende fabrieken, waarschijnlijk ook wijzen deze op verschillenden ouderdom. Wellicht zal verdere studie mogelijkheden tot een scherpere dateering kunnen scheppen. Voorloopig zullen wij tevreden moeten zijn met de wetenschap, dat enkele mogelijk stammen uit het laatst van de 15e eeuw, doch dat de meeste stukken van 16e of 17e eeuwsche oorsprong zijn.

De Directeur van het Britsch Museum Mr. R. L. Hobson heeft eerst aan een Coreaansche herkomst gedacht, doch is daarop teruggekomen en heeft daarna gemeend op grond van hooren zeggen van Chineesche kenners deze groep „Swatow ware” te mogen noemen. Een overwegend bezwaar hiertegen is, dat Swatow een haven van jongeren datum is, waarvan in de oude reisbeschrijvingen nooit sprake is. Dit kan dus

geen benaming zijn voor 16e en 17e eeuwsch goed.

In den beginne toen maar enkele, vaak minderwaardige exemplaren uit deze groep in Europa bekend waren, is getracht deze samen met allerlei andere volgens de subjectieve opvattingen van den desbetreffenden schrijver min of meer on-Chineesche of minderwaardige afdeelingen samen te vatten onder den generieken naam „export-porcelein”.

Deze benaming is echter onduidelijk en onjuist.

Negen/tienden of nog meer van al het Chineesche porcelein is voor export gemaakt. De groote collectie blauw in het Friesch Museum te Leeuwarden, de verzameling Chineesch porcelein in het Rijksmuseum te Amsterdam, de oorspronkelijke collectie van den Saksischen Keurvorst August de Sterke thans in het Johanneum te Dresden bevatten uitsluitend stukken, die voor export zijn gemaakt. Gemaakt voor export naar Europa evenzeer als de grove porceleinen voor export naar Indië. Evenmin als het dus juist is alles uit de bovenbedoelde in Europa gevormde collecties, waaronder het allerfijnste wat in de 17e en speciaal in de 18e eeuw naar den smaak van de toenmalige Europeesche verzamelaars te verkrijgen was, naast veel gewoon massa-goed voorkomt, over één kam te scheren, evenmin is het juist dit systeem op de hiervoor bedoelde groep toe te passen.

Natuurlijk moet aan de grove porceleinen, die voor een geheel ander doel en onder geheel andere omstandigheden zijn vervaardigd dan het z.g.n. fijne porcelein en speciaal, dat gemaakt in de keizerlijke fabrieken en bestemd voor den tafel van den keizer een andere maatstaf worden aangelegd.

Men zal m.i. dit grove porcelein moeten beschouwen als volkskunst, kunst voortgesproten uit en gemaakt om te voldoen aan de behoeften van de verschillende lagen van een volk, op gelijke wijze als de thans zoo terecht geprezen en gezochte Noord-Nederlandsche majolica een uiting was van volkskunst, die evenzeer verschilt van de wel zeer fraaie doch verfiijnde en daardoor verslapt Italiaansche majolica uit de

17e eeuw. Evengoed als bij ons heeft een dergelijke eenvoudiger kunst een bekoring, die de z.g.n. hogere kunst mist. Ze is spontaner, eerlijker en minder aan allerlei ingewikkeld maniërisme onderworpen waaraan een officieel geleide kunst nooit kan ontkomen.

Natuurlijk zijn er ook eigenschappen waarbij de volkskunst bij haar zuster de fijnere, duurder kunst ten achter blijft. Een zeker vluchtig karakter, een herhaling van gelijke motieven is evenmin vreemd aan de Chineesche volkskunst als aan die van onze Westersche beschaving.

Waar ook in onze musea voor de volkskunst van de Westersche beschaving in de laatste jaren een stijgende belangstelling bestaat, zou het kortzichtig zijn deze uit onze musea van Oostersche kunst te weren. Naast de andere komt haar zeer zeker de plaats toe, die haar hier gegeven kon worden.

Wie de kunstuitingen van een volk in zijne verschillende geledingen en in de verschillende levensomstandigheden wil begrijpen en medevoelen mag ook de volkskunst niet veronachtzamen.

Een aandachtige beschouwing van de hier opgestelde keurcollectie is het meest overtuigende bewijs daarvoor.

De schotel met een zacht-blauw landschap en een rand van edelsteen-snoeren en kwast-hangers in ijzerrood is wel een zeer bijzonder en vroeg stuk, dat uit een aesthetisch oogpunt de vergelijking met stukken van de z.g.n. fijne porceleinen uit de Ming-periode kan doorstaan. Het ornament wijst hier evenzeer als de roode kleur op de Chia-Chingperiode het midden der 16e eeuw. Ook de beide schotels met witte onversierde rand en zachtblauwe midden-versiering en de fijne teerblauwe pot daarbij zouden vroege stukken kunnen zijn. De onder deze pot geplaatste schotel met een buitengewoon fraaie alla-porcellana versiering behoort tot een geheel aparte groep, waarvan in de collectie van der Meulen in de porceleinzaal op de eerste verdieping een buitengewoon stuk staat in polychrome uitvoering, eveneens een stuk waarvan een gelijkwaardige

tegenhanger moeilijk te vinden is. Zooals ik hiervoor bij de beschrijving van de Ming-vitrine reeds opmerkte, behooren de twee groote schotels onder op de linker en de vijf groote schotels op de bovenste plank van de rechter stelling niet tot deze groep.

De eerste twee met hun alla-porcellana-versiering zou ik op eerste helft 16e eeuw willen dateeren. Ze zijn zeker verwant aan het blauwe porcelein, dat in groote hoeveelheid wordt aangetroffen te Constantinopel in de verzameling van de vroegere Turksche Sultans, en met dat uit oude verzamelingen in Perzië.

De vijf schotels rechts hebben min of meer het type der fijne porceleinen uit den laten Ming-tijd. Die met twee fantastische vogels (Fong-hoangs), tusschen gestijleerde wolken vliegend en die welke een groote bloem op het plat en de acht Boedhistische teekens op den rand heeft, zijn van achteren ongeglazuurd, z.g.n. „biscuit”. Mede op grond hiervan zou ik ze willen toeschrijven aan het tijdperk van Chia-Ching (1522—1566).

Aan den Zuidwand staan ter weerszijden van het glazen kastje twee stellingen met

POLYCHROME SCHOTELS.

Die ter rechterzijde sluiten zich uit een technisch oogpunt geheel aan bij de zooeven besproken groote groep blauwe schotels. Ik zou er dan ook een gelijke herkomst en ouderdom aan willen toeschrijven. Ook de schotels op deze stelling behooren tot de groep der grove porceleinen.

Het krachtige donkere bovenglazuursch-rood, dat op al deze schotels voorkomt en dat op sommige zoo overdadig is aangebracht, dat het het heele vlak van den schotel overheerscht, heeft een sterk uitgesproken Ming-cachet. Vergelijk speciaal voor deze roode kleur het aan den tijd van Chia Ching toegeschreven kommetje in de Ming-vitrine met dezelfde roode kleur aan den buitenkant.

Ook het groen-blauwe (turquoise) email, dat op deze schotels

voorkomt is typisch voor een groote groep porcelein en steengoed, dat gewoonlijk omstreeks 1500 wordt gedateerd.

De schotels met meer open teekening (op één na de bovenste rij) geven den indruk van meer recenten datum te zijn.

Het porcelein op de stelling ter linkerzijde is van een geheel ander type. Deze schotels zijn aan den achterkant zuiver afgewerkt en geheel geglazuurd, de scherf ervan is van goed gezuiverde porcelein-aarde gemaakt. Ze dragen in tegenstelling met die welke hierboven besproken zijn geheel het type van het z.g.n. fijne porcelein, dat gemaakt is in Kingtehchen.

Dit polychrome porcelein wordt door de Chineezzen „Wu-t'sai" genoemd d.i. vijfkleurig of in ruimeren zin veelkleurig. Behalve onderglazuursch-blauw komt er een steenkleurig-rood, verkregen uit ijzeroxyde, en als email aangebracht groen, geel en paars op voor.

Deze kleur-combinatie komt zeker reeds ten tijde van de Ming-dynastie voor, zooals bewezen wordt door het bord met het zesmerk van Wan-Li, dat in de Ming-vitrine prijkt. Vroeger werd dan ook deze groep doorgaans aan dit tijdperk toegeschreven.

Deze opvatting is echter niet in alle opzichten houdbaar gebleken nu er onder deze schotels blijken te zijn, welke met het keizerlijk merk van K'ang Hsi (1662-1722) geteekend zijn. Dit is o.a. het geval met den schotel in het midden van de bovenste rij waar de kleurige versiering, die de geheele schotel overdekt door een onderglazuursch-blauwe rand is omgeven. Daar de oorspronkelijke meening echter nog niet ten volle wordt losgelaten wordt bij dateering van deze groep de quaestie gewoonlijk in het midden gelaten door als tijdsbestek er voor op te geven de 17e eeuw.

Een karakteristiek van een groot gedeelte dezer borden is, dat ze aan den achterkant om de rand, waarop ze staan, een diepe groef hebben. Waar speciaal deze groefrand-borden veel in Indonesië voorkomen zal dit vrij zeker in verband staan met

een doel of wijze van gebruik waarvoor ze speciaal bestemd zijn. De gekleurde potten op de Oud-Hollandsche kast behooren tot dezelfde groep. Eén er van is geteekend met het merk „Fuku” d. i. Geluk, dat den bezitter van de pot wordt toegewenscht.

De dubbele vitrine aan den Westwand is gevuld met porcelein dateerende uit de regeeringen van de drie belangrijkste keizers uit de Mandchou de Ch'ing-dynastie (1644—1909) nl. K'ang Hsi (1622—1722) Yung Chêng (1723—1735) en Ch'ien Lung (1736—1795).

Gemakshalve zal ik deze daarom noemen :

DE CH'ING-VITRINE.

K'ang Hsi, de verlichte verdraagzame despoot wist na eenige onrustige jaren van woeligen strijd omstreeks 1680 in China vrede en geordende toestanden te scheppen, welke onder zijne opvolgers, zijn zoon en kleinzoon, ruim honderd jaar lang gehandhaafd bleven.

Groot bewonderaar van kunsten en wetenschappen die hij was, bevorderde hij door een verstandig beheer en het kiezen van uitstekende magistraten de keizerlijke en particuliere porcelein-industrie in Kingtehchen en wist deze tot een ongekeende hoogte op te voeren.

De techniek van het in zijn tijd gebakken porcelein is volmaakter dan ooit te voren. Vorm en versiering zijn volmaakt en verfijnd, doch missen als alles wat reeds tot den hoogsten bloei gekomen is min of meer het krachtige, frissche, ongedachte van wat uit vroegeren tijd stamt.

De invloed van het Westen ook indirect in techniek en vorm is duidelijk merkbaar.

In het algemeen kan men zeggen dat de verfijning speciaal in de monochrome glazuren en in de emailversiering onder de regeering van Yung Chêng ten top werd gevoerd.

De vormen van het porcelein uit zijne dagen munten uit door een bijzondere elegantie, de teekening is dikwijls teer en ijl, terwijl een teruggrijpen op oude ornamenten en vormen voor deze korte regeering typeerend is.

In alle opzichten is het porcelein uit dezen tijd geraffineerd.

De vorst zelf was onverdraagzaam, de onder zijn vader veld winnende Westersche invloed zien wij daardoor meer op den achtergrond geraken. Het porcelein heeft in vorm en versiering een zeer zuiver Chineesch karakter.

Onder Ch'ien-Lung wordt voortgebouwd op de ondervindingen der beide vorige regeeringen. Wat gemaakt wordt is grover, overdadiger versierd, plomper van vorm dan de voorbeelden uit de vorige regeeringen. Het juiste gevoel voor de verhoudingen is verdwenen, in de nabootsingen wordt overdreven en daardoor begint het product min of meer zijn zuiver cachet te verliezen. Naast veel wat nog uitstekend te waardeeren is, wat zelfs op een heel klein beetje na nog mede tot het beste gerekend kan worden, valt in deze periode speciaal het massa-product, de millioenen-export. Het begin van de verval-periode is aanwezig.

De liefhebber kan, wanneer hij deze regel van bloei tot verfijning, naar overdrijving en verval zich voor het tijdperk dezer drie groote keizers en hunne verhouding tot die der 19e eeuw kan indenken, zelf vrij gemakkelijk het porcelein uit hun tijd aan de afzonderlijke regeerings-periodes toeschrijven,

De linker helft van de kast bevat het wit en blauw, dat van de 17e eeuw af zoo geliefd geweest is in Holland, dat in alle goede Oud-Hollandsche porcelein collecties hiervan qualiteiten worden aangetroffen, die tot het allerbeste behooren wat hierin ooit gemaakt is.

Qualitatief staan de blauwe trekpotsjes, kopjes en schoteltjes, vaasjes, pulletjes e. d. die onze voorouders in den K'ang Hsi tijd invoerden even hoog als de meer importante stukken en

die, welke de Chineezzen van deze soort voor zich zelf behielden. Wat het blauw betreft werd onder K'ang Hsi zeker reeds het allermooiste wat er gemaakt werd, uitgevoerd.

Het wit is buitengewoon zuiver, in de beste stukken iets roomachtig getint, het blauw krachtig, helder en diep steekt buitengewoon scherp en zuiver tegen het wit af. Onder de regeering van Yung Chêng zien wij de qualiteit van het blauw tot beneden het middelmatige dalen — het wit wordt glazig met een groenig tintje, het blauw verliest zijn krachtige zuivere tint en begint een neiging te krijgen om te vervloeien en onscherp tegen het wit te vervagen.

Het blauw onder Ch'ien Lung is over het algemeen niet waard om als sierproduct in een museum-vitrine te staan. Het is massa-product, gebruiksgoed geworden, dat om het verkoopbaar te maken vaak met een weinig bovenglazuursche polychrome versiering wordt opgelapt.

Een afzonderlijke groep blauw is het z.g.n. Steätiet-porcelain in het Chineesch „Hua Shih” vroeger ten onrechte „Soft paste” genoemd.

Technisch van het gewone porcelain onderscheiden, heeft het een zachter roomachtiger warmer aanzien, de glazuur is meest gecraqueleerd, de scherf doet iets zandig aan als van zacht aardewerk, het is ondoorzichtig.

Onder in de vitrine staat een zeer interessante groep kleine trekpotjes, suikerpotten, pulletjes, vaasjes, theegoed, borden e. d. De fraaiste stukken, zooals het sterk gecraqueleerde trekpotje, dateeren uit het begin der 18e eeuw. De techniek bleef echter zeker ook onder Ch'ien Lung in zwang en is het steätiet-porcelain in verhouding met het gewone wit en blauw uit dezen tijd te prijzen.

Onze voorouders hebben hun porcelain in de boedelinventarissen naar de teekeningen benoemd en de antiekhandel bedient zich nog van deze gemakkelijke aanduidingen. Lijzen-goed, Joosje te paard, Zotjes, de Dokter, Fransche punt,

Peterselie, Biesbosch, Flesch en Veer, 't Krabbetje en andere teekeningen zijn hier vertegenwoordigd.

Boven op de vitrine staat een serie kloeke schotels, die van een bijzonder helder sterk blauw zijn, dat typisch is voor den K'ang Hsi tijd. Al deze schotels zijn in Indië verzameld en hebben met uitzondering van de beide buitenste een ornament, dat afwijkt van wat in vroegere tijden naar Europa verscheept werd. Blijkbaar waren in Indië andere teekeningen in trek dan in Europa. Een gedeelte dezer schotels heeft ook de voor Indië zoo typische groefrand, die wij bij de polychrome schotels ook reeds hebben aangetroffen.

- * In het Friesch Museum hier ter stede bevindt zich een uitgebreide collectie porcelein hoofdzakelijk afkomstig van de familie Looxma Ypeij. Overeenkomstig de mode en de smaak, zooals die van oudsher in Friesland heeft gegolden, bestaat deze collectie voor het overgrootste deel uit blauw en wit. De liefhebber zal daar groote pullen en stellen en veel kleine ornamenten aantreffen, die tot het allermooiste behooren van wat er op dit gebied in China ooit gemaakt is. In dit prima blauw ligt de waarde van die verzameling, die als een bijzonder fraai en rijk type kan gelden van de enorm uitgebreide porcelein-kast van een
- * Friesche patricische familie uit de 18e en 19e eeuw.

In de rechter helft van de vitrine is het gekleurde porcelein opgesteld.

In het midden ziet men een groep versierd in groen, geel en paarsch. Hier is op het gaar gebakken ongeglazuurde stuk porcelein „biscuit” in een tweede groote vuur de kleurige versiering in email opgebakken. Het wordt dan ook gewoonlijk aangeduid met de Fransche benaming „email sur biscuit”.

Een kom, een bordje, maar vooral verscheidene figuurtjes en diertjes treft men hiervan aan. Zeer bijzonder is een groot lotosblad met vruchtknoppen en insecten er op, een voorwerp dat

van de rommeltafel in een buitenboelgoed door antiquairshanden zijn weg naar het Prinsessehof moest vinden.

Een tweede groep het zoogenaamd „Chineesch Imari” wordt gevormd door de ter rechter zijde geplaatste borden, vaasjes, trekpot enz. versierd in onderglazuursch blauw en bovenglazuursch rood en goud soms met wat groen of zwart email. Hier hebben de Chineezen het Japansche porcelein, dat van het midden van de 17e eeuw af in de provincie Arita gemaakt en uit de haven Imari uitgevoerd werd, nagevolgd.

Typisch is de versiering van het bord, waar een Japanner een Chineesche dame uit den Yung Chêng tijd een parasol boven het hoofd houdt.

Onderin staan verscheidene beeldjes, vooral van de Chineesche Godin Kuan Yin, leeuwjes, kannetjes enz. van het ivoor witte porcelein, dat te Tehwa in Fukien gemaakt werd, het „blanc de chine”.

* In de Chineesche kamer is een z.g.n. leeuw opgesteld door de Fransche verzamelaars gewoonlijk aangeduid als „Chien de Fô”.

Het rijzige beeld van de Godin der Barmhartigheid Kuan Yin, dat met de oude collectie van der Meulen in het Prinsessehof gekomen is en dat eveneens in die kamer is opgesteld, is één van de mooiste stalen van dit porcelein. De modeleering van de Godin met haar mysterieuze gezicht en haar wuivenden mantel staande op de wolken is onovertroffen mooi. Dergelijke beelden worden in den handel wel aan de Ming-periode toegeschreven. Meer serieuze dateeringen geven echter gewoonlijk hiervoor

* den K'ang Hsi tijd aan.

De groote meerderheid in deze kast bestaat echter uit wat ook al reeds in de Oud-Hollandsche inventarissen het geëmailleerde porcelein werd genoemd.

Nadat het stuk porcelein in het groote vuur gebakken was en dus een product, dat reeds geheel af was, hetzij alleen met glazuur overtrokken, hetzij bovendien nog van een onder-

glazuursche meest cobalt blauwe teekening voorzien, werd het in den moffeloven in een zacht vuur met diverse email-kleuren soms ook met eenig rood en goud versierd.

De Fransche schrijvers hebben gemakshalve dit porcelein in eenige families onderverdeeld.

Van de meeste bekendheid zijn het familie verte waarvan het palet reeds in het begin der Ch'ing dynastie zelfs reeds in de Ming-dynastie voorkwam en het familie rose een uitvinding onder Europeeschen invloed uit den laatsten tijd van de regeering van K'ang Hsi, waarbij dit rose email een overheerschende rol speelt. Dit rose porcelein is de geheele 18e eeuw door in trek gebleven.

Tot de familie verte klasse, waarbij de groene kleur overheerschend moet zijn en waarop de rose kleur niet behoort voor te komen, kunnen ook gerekend worden de schotels op de stelling links van het glazenkastje.

In de Ch'ing-vitrine staan eenige kommen, die tot deze groep behooren, waarvan die met een bruin-gele z.g.n. zeemleer (Nanking yellow) gekleurde ondergrond aan den tijd van K'ang Hsi kunnen worden toegeschreven. Ze zijn gemerkt Chih d. w. z. gemaakt op (keizerlijk) bevel. De groene kom met ingegrifte paars gekleurde draken is gemerkt Ch'ien Lung.

De hoofdzaak van wat overigens in deze vitrine staat, behoort tot de familie rose groep. Eenige buitengewoon fijn bewerkte kopjes en schoteltjes en een z.g.n. eierschaal schaaltje behooren tot de periode van Yung Ch'eng. Het overige kan zeker grootendeels aan den tijd van Ch'ien Lung worden toegeschreven.

Het theegoed, dat op de bovenste plank staat behoort tot het zoogenaamde Mandarijn-porcelein, uit de tweede helft van de 18e eeuw. De daarop voorgestelde personen zijn niet in Chineesche dracht gekleed, doch dragen de kleeding der Mandchous.

De wierookbrander ter linkerzijde, die geheel met email-kleuren en goud overdekt is, zoodat het witte porcelein nergens,

zelfs onder den voet niet te zien is, behoort tot een typische groep uit den lateren tijd van de regeering van Ch'ien Lung en is dan ook met diens zegelmerk geteekend.

't Is wel de moeite waard op de vele kleine beeldjes en ornamentjes, de klein-plastiek, die in de Ch'ing-kast ruim vertegenwoordigd is, te letten. Allerlei versieringen en technieken komen daarbij voor. Het zelfde is het geval met de kleine z.g.n. etagère-pulletjes.

HET GLAZEN KASTJE

In het tegen den Zuidwand geplaatste glazenkastje is een collectie fijn theegoed en ander porcelein opgesteld, dat is verkregen door ruil-bruikleen met het Museum te Groningen. De aandacht valt direct op het kopje en schoteltje geheel met groen, geel, paars email bedekt. De teekening stelt over de wolken voorthollende paarden voor, een voorstelling reeds ten tijde van de Ming-dynastie veel op porcelein voorkomende. Het behoort tot de „email sur biscuit klasse” en moet in het begin der 18 eeuw gedateerd worden. Ook eenig familie verte theegoed behoort tot dien tijd.

De groote meerderheid behoort echter ook hier tot de familie rose groep en daaronder zijn verscheidene exemplaren, die tot het eierschaal-dunne, elegant en zwierig versierde email-porcelein uit den Yung Chêng tijd behooren. Speciaal valt daarbij de aandacht op het theegoed, dat met bloemtakken en planten versierd is, die luchtig en fijntjes tegen het witte porcelein afsteken. Ook de groote koppen en schotels versierd met gracieuze dames; die met dames en spelende kinderen; het theegoed met de fraai geteekende haantjes en andere teekeningen behooren tot het beste wat op dit gebied te vinden is. Vele zijn van z.g.n. eierschaal-porcelein, dat in de 18e eeuw onversierd van King tehchen naar Canton werd verzonden, waar het in den moffeloven van de gracieuze teekeningen in de fijne emailkleuren der familie rose klasse werd voorzien.

Interessante voorbeelden van Europeesche teekeningen komen hier voor op de koppen en schotels versierd naar religieuze en mythologische voorbeelden en andere voorstellingen. Het is niet de bedoeling om hier dieper in te gaan op de hiermee samenhangende quaesties, welke van deze stukken in China, welke in Delft, welke in Duitsche of mogelijk andere Europeesche ceramiekbedrijven van emaille-versiering uit den moffeloven zijn voorzien.

Verdere bestudeering van dit zoogenaamde „Commando-porcelain” is daarvoor noodig.

* Zooals iedere collectie op het oneindig uitgebreid gebied der Oostersche ceramiek heeft ook de porcelein-collectie in het Museum te Groningen haar eigen cachet.

Deze verzameling is hoofdzakelijk samengesteld uit 18e eeuwsch patricisch familiebezit, aangevuld met wat 19e eeuwsche verzamelaars uit de ruimere omgeving van de eigen stad daaraan konden toevoegen.

Deze verzamelaars hadden blijkbaar een bijzondere voorliefde voor het geëmailleerde porcelein uit de 18e eeuw en naast eenige zeer belangrijke familie verte stukken is de kracht van deze collectie dan ook gelegen in het buitengewoon fraaie familie rose porcelein uit den Yung Chêng en den daarop volgenden Ch'ien Lung tijd.

Ook voor het gekleurde Japansche Kakiemon- en Imari-porcelain schijnt van oudsher in de provincie Groningen een bijzondere belangstelling te hebben bestaan, daar hiervan eerste rangsstukken aanwezig zijn.

Voor eenigen tijd is deze collectie, waarin ook voldoende andere groepen vertegenwoordigd zijn door een deskundige hand nieuw opgesteld en gerangschikt, terwijl een geïllustreerde gids ervan in bewerking is.

Thans reeds kan van deze collectie gezegd worden, dat ze op het gebied van de afdeelingen waarin haar kracht gelegen is, behoort tot een van de beste van ons land. Door hare wetenschappelijke rangschikking is ze

- * tevens een van die weinige verzamelingen, waar een liefhebber zijn porceleinkennis op aangename en nuttige manier kan verrijken.

In aansluiting bij het porcelein uit de Ch'ing-vitrine in de Verbeek-zaal wil ik ook nog op eenige groepen in de andere vertrekken van het Prinsessehof de aandacht vestigen.

In de porceleinzaal op de eerste verdieping is in het glazenkastje tusschen de stelling een groep familie verte porcelein opgesteld uitsluitend behorende tot de 18e eeuw. De op de stellingen ter weerszijden hiervan opgestelde groote schotels behoren tot de blauwe en polychrome groep der grove porceleinen.

Ook de blauwe en gekleurde potten, die hier een plaats gevonden hebben, sluiten zich aan bij de groepen in de Verbeek-zaal. Speciaal op de bij de bespreking van de Mingvitrine reeds genoemde beide groote potten van z.g.n. vischkom-model mag wel gelet worden.

Zoowel de techniek, de blauwe kleur en de teekening met de voor de Ming-periode zoo typeerende wolk-sty-leering geven recht op een dateering omstreeks 1500.

In het kastje dat tegen den wand aldaar hangt is een verzameling theegoed opgesteld, alles geëmailleerd porcelein uit de 18e eeuw.

Mijn wijze van verzamelen is er steeds op gericht geweest om zooveel mogelijk verschillende typen te kunnen toonen.

Alle kopjes en schoteltjes hier opgesteld zijn dan ook verschillend van model en versiering. De fraaiste met de fijne teekening van Chineesche dames, haantjes en dergelijke behoren tot het reeds besproken z.g.n. eierschaal uit de Yung Chêng-periode. Zooals reeds opgemerkt, werden deze dikwijls te Canton versierd. Een hier opgesteld schoteltje met z.g.n. haantjes-decor is door

* den Cantonnees, die de email-versiering aanbracht op de voorzijde geteekend.

Deze miniatuur-schilders kwamen in Canton natuurlijk dikwijls met de Europeesche kooplieden in aanraking. Het is dan ook niet verwonderlijk dat naast specifiek Chineesche ook gecopiëerde Europeesche teekeningen op dit eierschaal-porcelain voorkomen.

De verschillende vormen van dit theegoed kunnen bij nadere bestudeering zeker ook wel eenige aanwijzing voor de dateering verschaffen.

Naast het gebruiks-thee- en koffiegoed, zoowel naar Chineesche als naar Europeesche modellen en smaak, komen van den tijd van K'ang Hsi af reeds voor de kleine kopjes van spits-model eigenlijk door de Chineezzen als wijnkopjes gebruikt, in Holland van ouds etagère-goed genaamd. Waarschijnlijk omstreeks het midden der 18e eeuw kwamen de recht opstaande kopjes met oortjes in zwang, terwijl ook de breede kom-vormige koppen met groote diepe schoteltjes, die haast gemaakt schijnen om de warme thee ter afkoeling in over te schenken, waarschijnlijk in de tweede helft van de 18e eeuw te dateeren zijn.

In het bruine kastje, dat tegen den wand staat zijn verschillende borden, kommen, kopjes en dergelijke geplaatst, die versierd zijn met Europeesche teekeningen, 't zij dat deze in China, hetzij dat ze in Europa zijn aangebracht.

Hieronder komen ook vele met wapens beschilderde stukken voor, die op speciale bestelling zijn gemaakt. Zoo draagt het in het midden geplaatste schaalje het wapen van de Friesche familie van Viersen.

Verschiedende stukken zijn versierd met minutieus gecopiëerde gravures, waarbij zelfs de arceering van het graveerstaal nauwkeurig nagebootst is. Andere zijn ver-

- * sierd met godsdienstige en mythologische voorstellingen of afbeeldingen van bepaalde gebeurtenissen als het z.g.n. Costermans-oproer te Rotterdam, de Windhandel en dergelijke.

In de porceleinzaal staat op de stelling een groep porcelein met monochrome glazuren, rood, blauw en andere kleuren.

Speciaal voor de Indische markt gemaakt zijn de gendis met Indische zilvermonteering, voor de Perzische markt de schenkan daartusschen, evenals de daarbij geplaatste borden met donker blauw glazuur versierd met in den moffel-oven opgebakken goud.

De stukken op deze stelling zijn zeker niet ouder dan de 18e eeuw, de meeste uit de tweede helft, sommigen waarschijnlijk 19e eeuwsch.

In de met het, door Maria Louise van Hessen Cassel, douairière van den Frieschen Stadhouder Johan Willem Friso in het midden van de 18e eeuw, aangebrachte goudleer behangen tuinkamer is tijdelijk opgesteld het keuze-legaat van mevrouw van der Meulen—Taconis.

Hier wil ik de aandacht vestigen op de groote blauwe kommen in vakwerk-versiering uit den K'ang Hsi-tijd, en een evengroote kom uit den tijd van keizer Wan-Li waarvan de blauwe teekening, vooral om de geestige wijze waarop de vogel geschilderd is, typisch voor den laat-Ming tijd is.

Als men beide verschillende typen van kommen vergelijkt zal ook hier opvallen, dat de kom uit den Ming-tijd een groenig-wit glazuur heeft, de K'ang Hsi kommen zacht roomig wit.

Onder het geëmailleerde porcelein is hier een stel theegoed opgesteld, waarvan de hooge bekervormige kopjes uitwendig en de schoteltjes inwendig geheel met

* donker diep bijna zwart groen email zijn overdekt, waartegen een teekening van licht groen, geel en paars fraai afsteekt. Deze behooren tot de zoo zeldzame en zeer gezochte z.g.n. famille noire groep uit den K'ang Hsi-tijd. Dezelfde groep dus waartoe ook behooren de bekende vazen uit de Drucker-collectie in het Rijks-museum.

Naast eenig Japansch Imari-porcelain zijn enkele z.g.n. Chineesche Imari stukken opgesteld, waaronder zeer typisch is een bord met de voorstelling van een Hollandsche koopman en een dame in vroeg 18e eeuwsch costuum. De Chineesche porcelain-schilder heeft een zeker caricatuur-achtig voorkomen gegeven aan deze vreemde indringers, die in de Chineesche annalen de roodharige duivels of barbaren genoemd worden. In den handel wordt deze teekening gewoonlijk „het bruidspaar” genoemd. Volgens een Engelsch boek stelt het een afbeelding voor van Mr. Diederik Durven, die in 1729—1731 Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië was.

In de met 18e eeuwsch goudleer, afkomstig van het buiten Friesma-State te Idaard, behangen voorkamer vallen op ceramiek-gebied bijzonder in het oog het groote vijfdeelige stel wit en blauw uit den K'ang Hsi-tijd en de bonte Japansche pot van z.g.n. Imari-porcelain, welke een hoogte heeft van niet minder dan 90 cM.

Dergelijke haard- en kaststellen geven wel een indruk van de buitengewoon rijke stukken, die onze voorouders in de 17e en 18e eeuw naar Europa brachten en die gemeengoed waren ook in de vroeger over het Friesche * platte land verspreide States.

Nog behooren tot de Verbeek-collectie de beide vitrines, die men bereikt wanneer men uit de Verbeek-zaal een paar trapjes op door het, uit een oud Leeuwarder huis afkomstig, gemetselde poortje gaat.

Die ter rechterzijde is de vitrine van het

CHINEESCH PORCELEIN UIT DE 19^E EEUW.

Na de regeering van Ch'ien Lung komen minder krachtige keizers aan het bewind en beginnen zich zoowel binnen als buiten de grenzen van het rijk hoe langer hoe meer moeilijkheden voor te doen. Ook de porcelein-industrie ondervond daarvan den terugslag en practisch gesproken, kan dan ook gezegd worden, dat na den dood van Ch'ien Lung, omstreeks het eind van de 18e eeuw, zoo goed als geen porcelein meer in China gemaakt werd, dat waarde heeft als kunstproduct.

Wel bleven de porceleinfabrieken in actie, doch er werd slechts naar oude procédés en voorbeelden gewerkt en geen nieuwe uitvindingen werden meer gedaan. Waar verandering werd aangebracht of iets nieuws werd ingevoerd, blijkt dit gewoonlijk geen verbetering te zijn. Het verval was in gang en was in zijne verschillende verschijnselen niet meer te stuiten. Van het standpunt van den verzamelaar is het dan ook niet van belang een verzameling 19e eeuwsch Chineesch porcelein te vormen. Voor een museum, waar de gelegenheid gegeven wordt om het porcelein te bestudeeren en de verschillende soorten bij elkaar te groepeeren, is het echter wel van belang, dat ook aan het 19e eeuwsch porcelein een bescheiden plaats wordt ingeruimd.

Bijeengezet zal zeker de gevolgtrekking niet uitblijven, dat het 19e eeuwsch porcelein in alle opzichten bij het vroegere ten achter is gebleven. Het is als geheel bonter van kleur, plomper van model, grover van fractuur, het gekleurde email is opzichtiger en schreeuwer, het onderglazuursch blauw is harder, er is een drang om de versiering zoo overdadig mogelijk aan te brengen. Van de email-kleuren is vooral de rose kleur, die onder Ch'ien Lung nog helder en zacht van toon was, schreeuwend en hard geworden, het bovenglazuursche blauw is buitengewoon hard. Ook groen en geel zijn hard en weinig doorzichtig. Wit email en een schril rose

kleur zijn nieuwigheden, die wel typisch zijn voor deze periode, doch die vooral wanneer ze eenigszins ruim worden aangebracht allerminst een succes blijken te zijn.

Bij de beschouwing der afzonderlijke stukken blijken er vooral onder de kleinere voorwerpen wel eenige te zijn, die nog wel te waardeeren qualiteiten hebben. Zoo zou het platte schuitvormige bakje met blauw email en wit ranken-ornament wel aan Ch'ien Lung's tijd kunnen worden toegeschreven, wanneer het niet geteekend was met het zegelmerk van Chia Ch'ing (1796—1820).

Hieruit blijkt wel, dat het waarschijnlijk is, dat menig ongemerkt stuk vroeg 19e eeuwsch porcelein voor 18e eeuwsch doorgaat.

In de vitrine staan verscheidene stukken, die geteekend zijn met het zegelmerk van keizer Tao Kuang (1821—1850) o.a. een drietal zeer dun-wandige kommetjes met deksels en schoteltjes met Chineesche figuren in heldere emailkleuren en uitvoerige Chineesche teksten, een schoteltje versierd in zwart en rood, een paar bekermodel kopjes in onderglazuursch blauw en een kopje met een teere eenigszins verwijfde kleur-combinatie in email versierd met Boeddhistische emblemén. Aan al deze stukken, is ieder op zich zelf beschouwd een zekere peuterige bekoring niet te ontzeggen. Het is typisch verwijfde kunst uit een verval tijdperk. Het laatstbedoelde kopje maakt deel uit van een eetservies gemaakt voor een dochter van Tao Kuang, die gehuwd was met den Prins van Westelijk Tumed, een Mongoolsche volksstam ten Oosten van Moekden. Het is in Mongoolsch schrift onder den voet geteekend „Baragon Tumed.” Dit servies heeft Tao Kuang dus zeker in de keizerlijke fabrieken te Kingtehchen doen maken.

De beide blauwe kommen dragen het merk, dat beteekent „antiek gemaakt in de Shên-tê hal”. Ook dit merk wordt aan den tijd van Tao Kuang toegeschreven. De kommen hebben het harde blauw, dat typisch is voor dezen tijd.

Ook de kleine snuif-fleschjes waarvan een paar versierd met

onderglazuursch blauw en rood in deze vitrine staan, worden gewoonlijk aan deze periode toegeschreven.

In 1853 onder keizer Hsien Fêng (1851—1861) werd Kingtehchen door de Tai-p'ing-opstandelingen verwoest.

Waarschijnlijk van vóór deze verwoesting dateert het eenige stukje in de collectie, dat met het merk van dezen keizer geteekend is. Het is een achtkant doosje waarvan het dekseltje versierd is met een voorstelling waarschijnlijk ontleend aan een Chineesche roman. De er op voorkomende email-kleuren waren ook reeds onder Tao Kuang in zwang.

De in 1853 verwoeste keizerlijke fabrieken werden in 1864 herbouwd onder de regeering van den keizer T'ung Chih (1862—1874).

Met het merk van dezen keizer voorzien zijn o.a. het schaalteje geheel overdekt met geel email, waartusschen uitgespaard vogeltjes op de takken van bloeiende boomen. Van achter is het versierd met ranken in diverse teere email-kleuren. Dit schaalteje dat zeer zeker te waardeeren qualiteiten heeft, dateert dus uit den tijd tusschen 1864 en 1874 en is waarschijnlijk uit de herbouwde keizerlijke fabrieken afkomstig. Indien het niet geteekend was, zou ook dit schaalteje licht aan Ch'ien Lungs tijd kunnen worden toegeschreven. Ook een kopje en schoteltje en een paar losse kopjes zijn met het merk van T'ung Chih geteekend.

Onder de regeering van den laatsten keizer Kuang Hsü (1874—1909) werd er door de pottenbakkers speciaal werk van gemaakt om andere gekleurde glazuren na te bootsen. Bij de beoordeeling van stukken met monochrome glazuren is dus zeker de noodige voorzichtigheid geboden.

In de vitrine tegenover de vorige zijn opgesteld eenige stukkén

JAPANSCH CERAMIEK.

Op de onderste drie rijen zijn uitsluitend porceleinen voorwerpen opgesteld, terwijl ook de blauwe borden boven deze vitrine van deze materie zijn.

Reeds in het midden van de 17e eeuw toen door den strijd tusschen de Ming- en de Ch'ing-dynastie aan de Chineesche porceleinindustrie telkens weer nieuwe moeilijkheden in den weg gelegd werden, begonnen onze voorouders uit Japan porcelein te importeeren.

In hunne vestiging op het, in den haven van Nagasaki gelegen eilandje Deshima, hadden zij een boven alle andere naties bevoorrecht steunpunt.

Reeds in de 16e eeuw werd in Japan porcelein gemaakt met uit China ingevoerde materialen. Eerst in het begin van de 17e eeuw werd uit, in de provincie Arita gevonden, klei porcelein gebakken. Oorspronkelijk werd dit met onderglazuursch blauw versierd. De toepassing van kleurig email werd toegeschreven aan een pottenbakker genaamd Sakaida Kakiemon.

Een bepaalde stijl van versiering wordt aan dezen pottenbakker toegeschreven, waarbij heggen van vlechtwerk in door een enkele boom of struik aangegeven, landschappen met vogels of andere dieren, karakteristiek zijn.

Deze kakiëmon-stijl werd in het begin van de 18e eeuw nagebootst in Meissen en later ook in andere Europeesche ceramiekbedrijven.

In de verzameling is een tienkantig schaaltje met een luchtige elegante teekening in onderglazuursch zacht blauw en bovenglazuursch rood en groen email in den echten Kakiëmon-stijl.

Het dikwijls overdadig versierde porselein in dezelfde kleuren als het vorige soms met toevoeging van zwart email was het van omstreeks 1650 af als „*première qualité coloriée de Japon*” bekende porcelein. Het werd gemaakt in de provincie Arita en uitgevoerd uit de haven Imari en is daarom gewoonlijk bekend als Arita- of Imari-porcelein.

De stijl van versiering van het Imari-porcelein is geheel on-Japansch. Gewoonlijk wordt aangenomen, dat de motieven van deze overdadige versiering aan die van brocaat zijn ontleend en op aandringen van de Hollandsche kooplieden zijn aangebracht.

De Europeesche invloed wordt ook getypeerd door het blauwe bord gemerkt met de initialen der Vereenigde Oost-indische Compagnie en dat met een voorstelling van Centauren in de kleuren van het Imari-porcelein.

Zooals hiervoor reeds werd gezegd, werd het Imari-porcelein in China nagebootst. De zwaardere scherf, het meer groenige glazuur, het zwartachtige van het onderglazuursch blauw, de meer overdadige versiering en de sporen aan de achterzijde der schotels, waarop deze bij het bakken gerust hebben, onderscheiden het Japansche Imari van de Chineesche nabootsing.

Ook in de provincie Kutani werd porcelein gemaakt. De stukken met overheerschende groene kleur, bestaande in een paar schotels en ornamentjes zijn van dit fabrikaat.

Verder staan hier eenige Japansche nabootsingen van celadon en eenig z.g.n. Hirado blauw en wit.

Bijzondere aandacht verdienen hier de fijn gemodelleerde beeldjes in wit en de figuurtjes in gekleurd porcelein.

Op de twee bovenste planken is een groepje Japansch aardewerk geplaatst. Toevalligerwijze zijn deze stukken bij elkaar gekomen, zonder dat er eenigzins stelselmatig verzameld is.

De wierookbrander in den vorm van den Japansche God der zelfgenoegzaamheid Hotei rustende op den reiszak, waarin hij al het benoodigde geborgen heeft, is van donkerbruin hardgebakken steengoed, een product dat typisch is voor de provincie Bizen.

Het gele potje met de gekleurde teekening van chrysanthen draagt de naamteekening van den pottenbakker Ninsei wat in dezen wil zeggen, dat het in Ninsei-stijl versierd is.

Het geel-grijze schaaltje versierd met chrysanthen is gemerkt „Taizan”, een pottenbakker, die in de tweede helft der 18e eeuw in Awata werkzaam was.

Het ruw aardewerk potje waarop een teekening van zwarte boomtakken en witte bloesem op een rood fond, is gemerkt Eiraku — de artisten-naam van den pottenbakker Zengoro

Hozen uit het begin van de 19e eeuw. Ook de overige stukken Japansch aardewerk zullen deels althans van 19e eeuwsch maaksel zijn.

Om de gids niet onnoodig dik te maken heb ik slechts zoo kort mogelijk zooveel van de techniek en geschiedenis van de porcelein-industrie verteld, als beslist noodig was voor een goede beschrijving van het porcelein en aardewerk, dat de bezoeker in de collectie aantreft.

Wie meer hiervan wil weten, zal daarvoor een van de vele handboeken moeten inzien als Chinese Pottery and Porcelain en de andere handboeken van den directeur van de ceramische afdeeling van het Britsch Museum, R. L. Hobson en Chinesisches Porzellan van den Directeur van de porcelein-verzameling te Dresden, Dr. E. Zimmermann.

Deze boeken zijn echter deels uitverkocht en dus niet voor ieder gemakkelijk te verkrijgen.

Wie echter zich zelf voor weinig geld een handboekje wil aanschaffen, dat een uitstekend overzicht over het uitgebreid gebied der Oostersche ceramick geeft, kan voor eenige shillingen laten komen: A Guide to the Pottery & Porcelain of the Far East, een handboekje in 1924 uitgegeven door het Britsch Museum te Londen.

NANNE OTTEMA.

**N. V. „DE COÖPERATIEVE
HANDELSDRUKKERIJ”
LEEWARDEN**

